

УДК 371.134

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ СПОРТИВНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Григоренко Г.В., Григоренко Д.П., Щигельська В.М.
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

Стаття присвячена характеристиці процесу професійно-педагогічної освіти студентів факультету фізичного виховання та мотивації до здорового способу життя вчителя фізичного виховання в процесі його навчання у вищій школі при вивченні спортивно-педагогічних дисциплін. Розкриті теоретико-методологічні аспекти формування професійних якостей вчителя фізичної культури. Наведені дані педагогічної діагностики рівня сформованості культури здоров'я та творчої активності, здоров'ятворчих мотивів учнів випускних класів загальноосвітніх навчальних закладів міста як майбутніх студентів першого курсу. Автор звертає увагу на необхідність формування у студентів індивідуальної здатності до самоконтролю, самореалізації основних компонентів професійної та педагогічної підготовки, розвитку підходів майбутнього вчителя до особистих та соціальних стандартів його педагогічної майстерності.

Ключові слова: спортивно-педагогічні дисципліни, мотивація, умови, здоров'ятворча діяльність, професійна підготовка, моніторинг.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Концепція розвитку системи національної освіти, реформування вищої школи носять системний характер, охоплюючи при цьому структурні складові національної освіти в аспекті її суттєвої модернізації, оптимізації, реформування, наближення до рівня світових навчально-виховних, наукових та фахових стандартів [2; 3; 4; 5; 7]. Звісно, що такий масштаб цілей соціально-суспільного функціонування національної системи освіти, зокрема і фізичної культури вимагає від педагогічних університетів, інститутів та академій фізичної культури підготовки фахівців нової професійно-педагогічної формації, які здатні створити максимальні умови освітньо-оздоровчого середовища навчального закладу для вирішення означених завдань [2; 5; 6; 7].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Згідно з Національною стратегією розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки пріоритетним завданням державної освітньої політики є формування здорового способу життя як складової виховання. Важливість формування здорового покоління молоді відображена в нормативно-законодавчих документах: Національній доктрині розвитку освіти в Україні (XXI століття), Концепції «Нова українська школа», Законах України «Про освіту» та «Про вищу освіту». Реформування національної системи освіти передбачає модернізацію, удосконалення, оптимізацію, технологізацію та корінну перебудову системи професійно-педагогічної підготовки вчителів нової фахової формації.

Актуальність реформування системи підготовки фахівців в галузі освіти Е. Вільчковський, В. Григоренко, М. Карченкова, В. Мудрян, Б. Шиян, О. Шиян визначають тим, що в науково-освітньому середовищі України сформована нова парадигма освіти, положення якої вимагають від сучасних вчителів загальноосвітньої школи, викладачів вищої педагогічної школи, фахівців управління національною системою освіти і науки нового типу фахового мислення, інноваційних стратегій реалізації освітньо-виховних функцій в суспільстві.

Л. Суценко підкреслює, що вища фізкультурна освіта повинна сприяти становленню культури здоров'я і здорового способу життя; доступ до вищої фізкультурної освіти всіх, хто для цього має необхідні здібності, мотивацію, а також адекватну підготовку на всіх етапах професійної фізкультурної діяльності; призначенням вищої фізкультурної освіти є не тільки надання фундаментальних професійних знань, а й виховання фізично, психічно, духовно і соціально здорового громадянина держави; вищі навчальні заклади повинні використовувати різні форми роботи для задоволення потреб української нації в заняттях фізичною культурою та спортом [5].

Професійно-педагогічна підготовка вчителя фізичного виховання, що технологічно структурована, є одним із продуктивних напрямків вирішення проблеми подолання кризового стану психосоматичного здоров'я підростаючого покоління, де особливу конструктивну позицію віддають саме інституту національної освіти, фізичній культурі, якості професійної підготовленості вчителів загальноосвітньої школи до їх здоров'ятворчої діяльності [1; 2; 3; 5; 7].

Мета професійно-педагогічної підготовки фахівців в галузі фізичної культури, фізкультурно-оздоровчої практики – виховання у підростаючому поколінні здорового способу життя, культури здоров'я. Такі вчені, як В. Григоренко, О. Локшина, О. Матвієнко, Л. Суценко, Б. Шиян зазначають, що цей процес, як системоутворюючий чинник, обумовлює зміст сучасної професіограми вчителя фізичної культури, викладача-тренера, педагога-реабілітолога та структуровану систему педагогічних технологій їх фахової підготовки до ефективноної реалізації своїх соціальних, суспільних, професійно-педагогічних, духовних функцій [2; 3; 4; 7].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Спортивно-педагогічні дисципліни є базовими в системі підготовки кадрів у галузі фізичного виховання та спорту, тому ефективність організації навчально-тренувального процесу закладає підґрунтя формування педагогічної майстерності та культури фахівця.

Актуальність проблеми формування у майбутнього вчителя фізичного виховання здібностей до здоров'ятворчої діяльності та пропаганди здорового способу життя обумовлена не тільки цілями та тенденціями розвитку сучасної педагогіки, але й в першу чергу, станом психосоматичного здоров'я учнів загальноосвітніх шкіл України. Викладене узагальнення ми використали, як концепт структурування фахової підготовки студентів факультету фізичного виховання Донбаського державного педагогічного університету до здоров'ятворчої діяльності в умовах систематичних занять з циклу спортивно-педагогічних дисциплін.

Формулювання цілей статті. Мета даної статті полягає в розкритті умов організації професійно-педагогічної підготовки вчителя фізичної культури при викладанні циклу спортивно-педагогічних дисциплін студентам факультету фізичного виховання. Основними завданнями дослідження є теоретичний аналіз науково-педагогічних джерел та обґрунтування умов удосконалення організації професійно-педагогічної підготовки студентів факультету фізичного виховання. Питання з означеної проблеми включено до складу комплексної науково-дослідної роботи державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» та плану кафедри методики викладання спортивно-педагогічних дисциплін. Дослідження проводились серед учнів старшої школи міста Слов'янська Донецької області та студентів факультету фізичного виховання Донбаського державного педагогічного університету.

Для досягнення означеної мети були використані: теоретичні методи дослідження (аналіз психолого-педагогічної літератури з фізкультурно-оздоровчої тематики, порівняння, узагальнення); емпіричні (опитування, педагогічні спостереження, анкетування, перевірка ефективності технологій формування професійно-педагогічних здібностей вчителя фізичної культури) та методи математичної статистики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Професійна підготовка педагога повинна бути організована так, щоб сформувати активну особистість, яка свою діяльність здійснює під впливом ефективних методів навчання з використанням інтерактивних педагогічних технологій, особистісно орієнтованого підходу у навчально-виховному процесі та мотивів, серед яких домінуючими є соціально значущі. Такий підхід у професійній підготовці студентів факультетів фізичного виховання забезпечує необхідні якісні зміни в пізнавально-мотиваційній сфері. Ці зміни дозволяють їм реалізувати особисті професійно-педагогічні мету та мотиви через самостійне визначення гнучких, перспективних цілей та їх креативне досягнення.

Проведене нами дослідження та його результати дають змогу констатувати: якщо зміст спортивно-педагогічних дисциплін комплексу спеціальної професійної підготовки вчителя фізичної культури, викладача-тренера будується як система завдань, а кожний студент орієнтується викладачем до самостійного виявлення теоретичних та методичних положень навчального курсу, якщо навчальна діяльність студента

відпрацьовується в єдності структурних компонентів навчального курсу, то у нього складається внутрішня, достатньо стійка та узагальнена мотивація до навчання та креативної діяльності. Вони, як спеціалісти, будуть володіти високим рівнем цілепокладання, будуть займати внаслідок цього активну життєву позицію, зможуть продуктивно включатися в суспільно-педагогічну практику та усвідомлено удосконалювати себе та соціальну сферу своєї діяльності, особливо – в аспекті індивідуалізованого підходу до учнів та спортсменів.

Методологічною основою організації професійно-педагогічної підготовки вчителя фізичної культури при викладанні циклу спортивно-педагогічних дисциплін слід вважати принцип диференціально-інтегральних оптимумів, який розробив Григоренко В.Г., сутність якого полягає в розумінні педагогічної майстерності спортивного педагога як керованої системи, що складається із структурних компонентів, а саме професійних здібностей, єдність яких забезпечуватиме готовність його до інтегральної діяльності у реалізації головних завдань фізичного виховання людини. Основні положення такого підходу передбачають: – об'єктивне визначення рівня потенційних педагогічних здібностей (спеціальна фізична, техніко-тактична, теоретична, методична підготовленість) у абітурієнтів і студентів I курсу навчання; – систематичний педагогічний контроль динаміки розвитку потенційних здібностей студентів до актуальних професійних функцій діяльності вчителя протягом всього періоду навчання; – формування конкретних педагогічних здібностей, професійних умінь і навичок на практичних заняттях, які повинні бути інтегровані в рівень професійно-педагогічної майстерності через повний комплекс навчально-методичної та педагогічної практики; – функціонування програм організованого та самостійного вдосконалення відстаючих психолого-педагогічних компонентів на основі аналізу динаміки показників протягом всього періоду навчання; – оптимальний рівень педагогічної майстерності випускника повинен бути результатом суми диференціальних оптимумів у розвитку системи ведучих здібностей при наявності компенсаторних механізмів у вдосконаленні недостатньо виражених компонентів [1].

У процесі первинної педагогічної діагностики ми проаналізували дані рівня сформованості здоров'ятворчої діяльності та здоров'ятворчих мотивів у учнів випускних класів загальноосвітніх навчальних закладів міста як майбутніх першокурсників. Нами було встановлено домінуючу негативну динаміку: 54,8% респондентів характеризуються низьким рівнем, 36,5% – середнім і лише 8,7% – високим рівнем сформованості здоров'ятворчої діяльності та здоров'ятворчих мотивів. Негативна динаміка структурування оцінок інтенсивності зусиль та спрямованості здоров'ятворчої діяльності знаходиться у 100% випадків на граничному рівні оцінювання, що свідчить про наявність оздоровчо-виховних і мотиваційних резервів, освітньої, пізнавальної та здоров'ятворчої потенції, як життєвої компетентності особистості, яку потрібно постійно розвивати.

Ми вважаємо, що професійна підготовка педагога під час засвоєння спортивно-педагогічних дисциплін повинна бути організована так, щоб сформувати активну здорову особистість і закласти основи здоров'ятворчої діяльності та здоров'ятворчих мотивів у процесі навчально-виховної діяльності серед учнів загальноосвітніх шкіл та позашкільних закладів.

Починаючи з першого курсу навчання в педагогічному університеті кожен студент на рівні інтеріоризації цілей фахової підготовки повинен уявляти цей процес, як системний індивідуалізований вплив інтерактивних педагогічних технологій формування у нього постійного удосконалення складових педагогічної майстерності, що об'єктивно відображає рівень його професійно-педагогічної компетентності, особистісний рівень педагогічної культури.

Виникає реальна необхідність раннього формування у студентів факультету фізичного виховання індивідуальної здібності до особистісного самоконтролю, самоактуалізації всіх компонентів їх професійно-педагогічної підготовки, на засадах якої здійснюється привласнення студентами знань, навичок, умінь, рухової та педагогічної культури, соціально-моральних цінностей.

Домінування рефлексії в фаховій підготовці майбутнього вчителя фізичної культури забезпечує транспозицію цього компоненту професійно-педагогічної підготовки студентів у загальну сферу фізичного виховання та фізкультурно-оздоровчої діяльності.

Вважаємо за доцільне під час навчання проводити системний моніторинг, який надасть можливість викладачу мати цілісну картину рівня фахової підготовленості студентів. Моніторинг професійно-педагогічних досягнень студентів факультету фізичного виховання в етапно-циклічній структурі їх фахової підготовки ми розглядали, як спеціально організований процес педагогічної діагностики результатів опанування ними фахових дисциплін навчального плану професійно-педагогічної підготовки вчителя фізичної культури в залежності від організаційно-педагогічних умов цього процесу. При цьому моніторинг виконує наступні організаційно-педагогічні функції: діагностичну, контролюючу, рефлексивно-пізнавальну, виховну, корегуючу, стимулюючу та організаційно-управлінську. В межах моніторингу оцінка використовується, як форма визначення та фіксування якісного стану об'єкта, що досліджується, вивчається та оцінюється в процесі його професійно-педагогічної підготовки.

Наші дослідження показали, що майже 73% технічних помилок, 19% психоемоційних дій, 9% резервних фізичних можливостей організму можна вдосконалити систематичною корекцією індивідуальних фізичних та психоемоційних навантажень. Корекційна робота зі спортивного вдосконалення (групова та індивідуальна) під час занять має за мету забезпечити максимальне досягнення позитивного результату, якість якої підтверджується під час змагань.

В процесі проведення педагогічної діагностики рівня фахової підготовленості студентів використовуються наступні ефективні методи: – усні (діалог, бесіда, звіт студента, відповіді на про-

фесійно-педагогічні запитання, вербальне моделювання та вирішення варіативних, проблемних, стандартних, комбінованих педагогічних ситуацій; – опитування (анкетування), скринінг-тести, заліки, екзамени; – письмові (тематично-фаховий твір, контрольна робота (тематична, підсумкова), педагогічні тести, психологічні тести, спортивно-педагогічні тести, пошуково-дослідницька робота студентів зі змістом структурно-логічних схем з безінформаційними блоками, курсові роботи, виступи на наукових конференціях); – психомоторні тести відносно оцінки професійно-педагогічної рухової підготовленості фахівця (координаційні тести, тести оцінки силових, швидкісних, швидкісно-силових здібностей, рівня розвитку спритності, гнучкості, рухомості у суглобах, спеціальної та аеробної витривалості) [2; 6].

Науково-методичне забезпечення навчальних, тренувальних занять передбачає постійне оновлення інформаційних джерел, співпрацю викладача, тренера та студентів, повний аналіз виконання вправ. Комплексний контроль дозволяє здійснювати взаємозв'язок між викладачем, тренером, студентами, спортсменами та впливати на рівень їх фізичної та спортивної підготовки.

У якості базових організаційно-педагогічних умов професійної підготовки фахівців ми рекомендуємо використовувати: – педагогічне проєктування, моделювання, проблемні лекції, співавторські лекції, організаційно-діяльнісні ігри, лекції-візуалізації, діалоги, інтерактивні форми педагогічних технологій професійної підготовки (діяльність студентів у діадах, тріадах, мікрогрупах); – домінування суб'єкт-суб'єктних відносин між учасниками процесу професійної підготовки вчителя фізичної культури, тренера; – модульне структурування змісту фахових дисциплін; – орієнтація професійно-педагогічної підготовки на структуру сучасної професіограми фахівця в галузі фізичної культури; – ефективні методи виховання професійно-педагогічної мотивації, рефлексії, стимулювання самооцінки діяльності студентів протягом повного циклу їх професійної підготовки; – методи сучасного моніторингу фахової підготовленості вчителя фізичної культури (когнітивні, аксіологічні, праксіологічні, афективні, мотиваційно-потребнісні компоненти педагогічної майстерності) [1].

У контексті нашої роботи ми розглядали і питання особистісно орієнтованого формування у студентів певного рівня педагогічної культури. Сутність поняття «педагогічна культура вчителя фізичного виховання» дозволила розглядати його зміст як частину загальнолюдської культури особистості, до складу якої входять взаємопов'язані духовні, естетичні, матеріальні, гуманістичні цінності, знання та способи творчої педагогічної діяльності вчителя, що необхідні суспільству для забезпечення історичного процесу зміни поколінь та соціалізації особистості, формування її здатності до особистісної здоров'ятворчої діяльності, як основної цивілізаційної умови ефективності вищезначених процесів.

Педагогічну культуру вчителя фізкультурно-оздоровчої галузі ми вивчали і формували у студентів шляхом актуалізації її наступних структурно-функціональних аспектів: – сфера професійно-педагогічної діяльності фахівця, що

включає суспільно-соціальні вимоги, очікування, закономірності духовно-фахової ідентифікації педагога в галузі фізичної культури; – місце загальнолюдської та національної культури, духовно-естетичних та педагогічних цінностей, що включають аксіологічні, праксіологічні, когнітивні, духовно-соматичні, мотиваційно-потребнісні та особистісно-соціальні компоненти фахової компетентності та педагогічної культури фахівця; – соціальний інструмент гуманізації відношень між поколіннями та передачі соціально-педагогічного досвіду.

Висновки і пропозиції. Таким чином, викладені характерні умови фахової підготовки майбутніх вчителів фізичної культури, їх особистісно орієнтованої освіти свідчать про те що одним з пріоритетів у системі професійно-педагогічної освіти з спортивно-педагогічних дисциплін є активне впровадження в навчально-виховний процес інтерактивних, особистісно орієнтованих

педагогічних технологій, які відповідають вимогам часу та потребують постійного вдосконалення та корегування. Результати теоретико-методологічного дослідження свідчать про те, що формування у студентів факультету фізичного виховання під час вивчення спортивно-педагогічних дисциплін здібності до управління педагогічним процесом здоров'ятворчої діяльності учнів, моніторинг професійно-педагогічних досягнень, формування педагогічної культури забезпечує системне досягнення освітньо-виховних стандартів професійно-педагогічної діяльності фахівця та стандартів фізичної підготовленості і здоров'я підростаючого покоління нашої країни.

Підсумковий аналіз результатів нашого дослідження свідчить про те, що подальшої наукової розробки потребують проблеми формування організаторських якостей студентів факультету фізичного виховання у роботі позашкільних спортивних закладів .

Список літератури:

1. Григоренко В.Г. Теория дифференциально-интегральных оптимумов педагогических факультетов в физической и социальной реабилитации человека. – М.: ФСИ России, 2000. – 159 с.
2. Григоренко В.Г. Теоретичні та практичні аспекти побудови концептуальної моделі формування професійних здібностей педагога: теорія і практика / В.Г. Григоренко. – Одеса: Вид-во ПНПУ ім. К.Д. Ушинського, 2003. – 167 с.
3. Матвієнко О.В. Створення моделі спеціаліста на засадах теорії освітньої інноватики // Педагогіка і психологія. 2004. – № 3. – С. 44-53.
4. Моніторинг якості освіти: світові досягнення та українські перспективи / За загальною редакцією О.І. Локшиної. – К.: «К. І. С.», 2004. – 128 с.
5. Сущенко Л.П. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту (теоретико-методологічний аспект): монографія / Л.П. Сущенко. – Запоріжжя: ЗДУ, 2003. – 442 с.
6. Шиян Б.М. Методика викладання спортивно-педагогічних дисциплін у вищих навчальних закладах фізичного виховання і спорту : навч. посіб. / Б.М. Шиян, В.Г. Папуша. – Х.: ОВС, 2005. – 208 с.
7. Шиян О.І. Державна освітня політика з питань здорового способу життя молоді: монографія / Олена Шиян; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – Л., 2010. – 295 с.

Григоренко Г.В., Григоренко Д.П., Щигельская В.Н.

ГВУЗ «Донбасский государственный педагогический университет»

ОРГАНИЗАЦИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ УЧИТЕЛЯ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ В ПРОЦЕССЕ ПРЕПОДАВАНИЯ СПОРТИВНО-ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ДИСЦИПЛИН

Аннотация

Статья посвящена характеристике профессионально-педагогической подготовки студентов факультета физического воспитания и мотивации к здоровому образу жизни учителя физической культуры в процессе его обучения в высшей школе при изучении спортивно-педагогических дисциплин. Раскрыты теоретико-методологические аспекты формирования профессиональных качеств учителя физической культуры. Приведены данные педагогической диагностики уровня сформированной культуры здоровья и творческой активности, здоровьетворческих мотивов учащихся общеобразовательных школ города как будущих студентов первого курса. Автор обращает внимание на необходимость формирования у студентов индивидуальной способности к самоконтролю, самореализации основных компонентов профессионально-педагогической подготовки, развитию подходов будущего учителя к личным и социальным стандартам его педагогического мастерства.

Ключевые слова: спортивно-педагогические дисциплины, мотивация, условия, здоровьетворческая деятельность, профессиональная подготовка, мониторинг.

Hryhorenko H.V., Hryhorenko D.P., Shigelskaya V.M.
Higher Educational Establishment «Donbass State Pedagogical University»

ORGANIZATION OF PROFESSIONAL PEDAGOGICAL PREPARATION OF TEACHER OF PHYSICAL CULTURE IN THE TEACHING OF SPORTS-PEDAGOGICAL DISCIPLINES

Summary

The article is devoted to the characteristics of the process of professional and pedagogical education of students of the faculty of physical education and motivation to a healthy lifestyle of a teacher of physical education in the process of his training in high school in the study of sports and pedagogical disciplines. The theoretical and methodological aspects of the formation of professional qualities of the teacher of physical culture are revealed. The data of pedagogical diagnostics of level of formation of culture of health and creative activity, health-creative motives of pupils of final classes of educational institutions of the city as future students of the first course are provided. The author draws attention to the need to develop students' individual ability to self-control, self-realization of the main components of professional and pedagogical training, the development of approaches of the future teacher to the personal and social standards of his pedagogical skills.

Keywords: sports-pedagogical disciplines, motivation, conditions, health activity, professional training, monitoring.